
131

Besluit van 14 maart 2000, houdende regelen ter zake van het huisvesten van vleeskuikenouderdieren (Besluit huisvesting vleeskuikenouderdieren)

Wij Beatrix, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz. enz. enz.

Op de voordracht van Onze Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij van 6 april 1999, nr. TRCJZ/1999/3519, Directie Juridische Zaken;
Gelet op artikel 45 van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren;
De Raad van State gehoord (advies van 27 mei 1999, nr. W11.99.0173/V);
Gezien het nader rapport van Onze Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, van 3 maart 2000, nr. TRCJZ/1999/7680, Directie Juridische Zaken;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Artikel 1

In dit besluit wordt verstaan onder:

- a. vleeskuikenouderdier: een hen of haan van de soort Gallus gallus die kennelijk gehouden wordt voor de productie van broedeieren die bestemd zijn voor de productie van vleeskuikens;
- b. vleeskuiken: een hen of haan van de soort Gallus gallus die kennelijk bestemd is voor de menselijke consumptie;
- c. vloeroppervlakte: de beschikbare horizontale oppervlakte, met uitzondering van voederbakken, aanvliegplateau's en eierbanden, waarop een vleeskuikenouderdier vrijelijk kan lopen of zitten, met inbegrip van de legnesten en, voor zover de eierband zich tenminste 50 cm boven de er onder gelegen oppervlakte bevindt, de beschikbare horizontale oppervlakte onder een eierband.
- d. legnest: afgescheiden ruimte die is ingericht voor het leggen voor eieren;
- e. strooisel: houtkrullen, stro, zand, turf of ander materiaal, waarin vleeskuikenouderdieren stofbaden, scharrelen en bodempikken.

Artikel 2

Het is voor houders van vleeskuikenouderdieren verboden één of meer vleeskuikenouderdieren te huisvesten in een ruimte die niet voldoet aan de volgende eisen:

- a. de vloeroppervlakte bedraagt tenminste 1425 cm² per vleeskuikenouderdier;

- b. voor ieder vleeskuikenouderdier zijn horizontaal aangebrachte houten of kunststoffen zitstokken of latten beschikbaar, die:
- 1°. een lengte hebben van tenminste 15 cm per vleeskuikenouderdier;
  - 2°. voor zover het zitstokken betreft, tenminste 30 cm boven de eronder gelegen oppervlakte zijn aangebracht, of,
  - 3°. voor zover het latten betreft, deel uitmaken van een roostervloer die zich ten minste 30 cm boven het dichte gedeelte van de vloer bevindt;
- c. de lengte van de voor de vleeskuikenouderdieren toegankelijke kant van de voerbak bedraagt per vleeskuikenouderdier tenminste 12,5 cm dan wel, indien het een ronde voerbak betreft, tenminste 5 cm;
- d. de vloeroppervlakte bestaat niet geheel of gedeeltelijk uit draadrooster, en
- e. tenminste een derde deel van de vloeroppervlakte is geheel bedekt met strooisel.

Artikel 3

1. Artikel 2, aanhef en onderdeel a, is voor een tijdvak van drie jaar vanaf de inwerkingtreding van dit besluit niet van toepassing indien het een huisvestingssysteem betreft waarvan de gebruiker kan aantonen dat het voor het tijdstip van inwerkingtreding van dit besluit in gebruik is genomen en het huisvestingssysteem na dat tijdstip niet is verbouwd of herbouwd.

2. Artikel 2, aanhef en onderdelen b en c, zijn voor een tijdvak van één jaar vanaf de inwerkingtreding van dit besluit niet van toepassing indien het een huisvestingssysteem betreft waarvan de gebruiker kan aantonen dat het voor het tijdstip van inwerkingtreding van dit besluit in gebruik is genomen en het huisvestingssysteem na dat tijdstip niet is verbouwd of herbouwd.

3. Artikel 2, aanhef en onderdeel d, is voor een tijdvak van tien jaar vanaf de inwerkingtreding van dit besluit niet van toepassing indien het een huisvestingssysteem betreft waarvan de gebruiker kan aantonen dat het voor het tijdstip van inwerkingtreding van dit besluit in gebruik is genomen en het huisvestingssysteem na dat tijdstip niet is verbouwd of herbouwd.

4. Artikel 2, aanhef en onderdeel e, is voor een tijdvak van tien jaar vanaf de inwerkingtreding van dit besluit niet van toepassing indien het een huisvestingssysteem betreft waarvan de gebruiker kan aantonen dat het voor 9 juli 1997 in gebruik is genomen en het huisvestingssysteem na dat tijdstip niet is verbouwd of herbouwd.

5. Artikel 2, aanhef en onderdeel e, is niet van toepassing tot en met 10 juli 2007 indien het een huisvestingssysteem betreft waarvan de gebruiker kan aantonen dat het tussen 9 juli 1997 en het tijdstip van inwerkingtreding van dit besluit in gebruik is genomen en dat het na de inwerkingtreding van dit besluit niet is verbouwd of herbouwd.

6. In afwijking van het eerste tot en met het vijfde lid is artikel 2 voor een tijdvak van drie jaar vanaf de inwerkingtreding van dit besluit niet van toepassing, indien het een huisvestingssysteem betreft waarin de vleeskuikenouderdieren worden gehuisvest in batterijkooien die ieder afzonderlijk een vloeroppervlakte hebben van minder dan 2850 cm² en waarvan de gebruiker kan aantonen dat ze voor het tijdstip van inwerkingtreding van dit besluit in gebruik zijn genomen en na dat tijdstip niet zijn verbouwd of herbouwd.

Artikel 4

De artikelen van dit besluit treden in werking op een bij koninklijk besluit te bepalen tijdstip, dat voor de verschillende artikelen of onderdelen daarvan verschillend kan worden vastgesteld. Laatstbedoeld besluit wordt niet genomen voordat 30 dagen zijn verstreken nadat het onder-

havige besluit is overgelegd aan beide kamers der Staten-Generaal, en evenmin indien binnen die termijn door of namens een der kamers of door ten minste een vijfde van het grondwettelijk aantal leden van een der kamers de wens te kennen wordt gegeven dat de inwerkingtreding van dit besluit bij wet wordt geregeld.

Artikel 5

Het advies van de Raad van State is openbaar gemaakt door terinzagelegging bij het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Tevens zal het advies met de daarbij ter inzage gelegde stukken worden opgenomen in het bijvoegsel bij de Staatscourant van 11 april 2000, nr. 72.

Dit besluit wordt aangehaald als: Besluit huisvesting vleeskuikenouderdieren.

Lasten en bevelen dat dit besluit met de daarbij behorende nota van toelichting in het Staatsblad zal worden geplaatst.

's-Gravenhage, 14 maart 2000

Beatrix

De Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij,
L. J. Brinkhorst

Uitgegeven de *achtentwintigste* maart 2000

De Minister van Justitie,
A. H. Korthals

NOTA VAN TOELICHTING

Algemeen deel

§ 1. Inleiding

Het onderhavige, op artikel 45 van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren (verder: de wet) gebaseerde, besluit bevat minimumeisen voor de huisvesting van vleeskuikenouderdieren. Het besluit maakt deel uit van een reeks van reeds tot stand gekomen en nog tot stand te komen algemene maatregelen van bestuur waarin eisen worden gesteld aan de huisvesting van verschillende soorten en categorieën van dieren, zoals aangekondigd in de brief van de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van 12 juni 1996 (Kamerstukken II 1995/96, 24 140, nr. 23). Voor varkens, kalveren, legkippen en honden en katten zijn huisvestingsvoorschriften tot stand gekomen. Een ontwerpbesluit met betrekking tot loopvogels is aan de Raad van State voorgelegd. Voor enkele andere diersoorten of categorieën van dieren, waaronder vleeskuikens, wordt regelgeving voorbereid.

Onder vleeskuikens, waarop het onderhavige besluit betrekking heeft, worden de hennen en hanen verstaan die worden gehouden voor de productie van broedeieren die bestemd zijn voor de productie van vleeskuikens. Zoals aangekondigd in de brief van de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij van 9 juli 1997 aan de Tweede Kamer (kamerstukken II 1996/97, 24 140, nr. 39) voorziet het besluit onder meer in een verbod op draadroosters en een feitelijk verbod op batterijkooien voor vleeskuikenouderdieren en worden eisen gesteld aan de minimum leef- en strooiseloppervlakte. Daarnaast worden eisen gesteld aan zitstokken en voerbakken.

Het besluit is niet van toepassing op vleeskuikens. De grootte van vleeskuikens, die gewoonlijk op een leeftijd van zes weken worden geslacht, en de wijze waarop de dieren worden gehouden, wijken daarvoor te zeer af van die van vleeskuikenouderdieren.

Na vaststelling wordt het onderhavige besluit overeenkomstig artikel 110, eerste lid, van de wet aan beide kamers der Staten-Generaal overgelegd. Vervolgens kan binnen 30 dagen na overlegging door of namens één der kamers of door ten minste een vijfde van het grondwettelijk aantal leden de wens te kennen worden gegeven dat de inwerking-treding van het besluit bij wet dient te geschieden.

Over een ontwerp van het besluit is commentaar gevraagd aan de Raad voor dierenaangelegenheden en de meest bij het onderwerp betrokken organisaties en groeperingen. In § 6, en voor zover toepasselijk te bestemder plaatse, wordt ingegaan op de gegeven commentaren.

§ 2. Streefbeeld Raad voor dierenaangelegenheden

De Raad voor dierenaangelegenheden heeft, op verzoek van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, op 29 oktober 1996 het «Streefbeeld huisvesting en verzorging vleeskuikenouderdieren» (hierna: het Streefbeeld) opgesteld. In het Streefbeeld zijn de systemen waarin vleeskuikenouderdieren in Nederland worden gehouden, geïnventariseerd en beoordeeld op hun effecten op het welzijn van de dieren. Aan de hand van deze inventarisatie doet de Raad aanbevelingen over de te nemen maatregelen. In de Raad zijn onder meer de Product-schappen Vee, Vlees en Eieren en de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren vertegenwoordigd. Van de werkgroep van de

Raad die het Streefbeeld heeft voorbereid, maakte ook de Nederlandse Organisatie van Pluimveehouders deel uit. Het Streefbeeld wordt door alle in de Raad vertegenwoordigde organisaties ondersteund. De aanbevelingen van de Raad zijn bij het opstellen van dit besluit dan ook als uitgangspunt genomen. In paragraaf 3 wordt ingegaan op de wijze waarop uitwerking is gegeven aan de aanbevelingen van de Raad.

Bij het opstellen van het Streefbeeld heeft de Raad als uitgangspunt genomen dat chronische stresssymptomen als gestoord gedrag, organen en weefselbeschadigingen, verlaagde vruchtbaarheid, verhoogde ziektegevoeligheid, angst- en pijnuitingen en verminderde vitaliteit, structureel niet, of zo min mogelijk, dienen voor te komen. De mate waarin de dieren blijf geven van chronische stress wordt beïnvloed door het huisvestingssysteem. Het huisvestingssysteem heeft onder meer invloed op de bewegingsvrijheid, de mate waarin soorteigen gedrag (zoals vleugelslaan, scharrelen of zitten op een verhoogde rustplaats) kan worden vertoond en de mate waarin de dieren beschadigd raken. De Raad onderscheidt de volgende huisvestingssystemen: grondhuisvesting, voliëresysteem, groepskooien en batterijkooien.

Het grondhuisvestingssysteem is het meest gangbare houderijsysteem. Circa 95% van de ongeveer 600 bedrijven past dit huisvestingssysteem toe, volgens gegevens van het Informatie- en Kenniscentrum Landbouw (IKC-L) van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. De dieren worden op de vloer gehouden, die gedeeltelijk kan bestaan uit roosters en gedeeltelijk is bedekt met strooisel. Het strooisel geeft de dieren de mogelijkheid tot scharrelen, bodempikken en stofbaden. Veelal is een deel van de vloer verhoogd. Het verhoogde deel bestaat uit lattenroosters van hout of kunststof (circa 50% van de betrokken bedrijven) of uit metaaldraad. De verhoogde lattenvloer of apart aangebrachte zitstokken geven de dieren de mogelijkheid te rusten op een verhoogde rustplaats. Legnesten zijn beschikbaar. In 1996 werden gemiddeld 7 dieren per vierkante meter gehouden. Bij deze bezettingsdichtheid hadden de dieren volgens de Raad voldoende bewegingsruimte.

De Raad was in 1996 van mening dat het grondhuisvestingssysteem, getoetst aan het bovengenoemde uitgangspunt, de dieren een voldoende niveau van welzijn en gezondheid biedt in relatie tot de huisvesting en verzorging. Het grondhuisvestingssysteem wordt daarom door de Raad als uitgangspunt genomen bij de beoordeling van de overige systemen en bij de formulering van het streefbeeld waaraan eventuele nog te ontwikkelen houderijsystemen zouden moeten voldoen.

Het voliëresysteem, dat slechts door enkele bedrijven wordt toegepast, wordt gekenmerkt door één of meer, vaak uit houten of kunststof roosterelementen opgebouwde, etages boven de stalvloer met een onderlinge tussenruimte van circa 0,5 meter. De stalvloer is gedeeltelijk bedekt met strooisel. De dieren kunnen bij dit type huisvestingssysteem van niveau wisselen. De bezettingsdichtheid bij dit systeem was in 1996 circa 7 dieren per vierkante meter. De Raad wijst er op dat dit huisvestingssysteem nog in ontwikkeling is. Het systeem lijkt volgens de Raad, wanneer strooisel aanwezig is, dezelfde mate van welzijn te kunnen bieden als het traditionele grondhuisvestingssysteem.

Groepskooien worden volgens gegevens van de Nederlandse Organisatie voor Pluimveehouders en de Productschappen Vee, Vlees en Eieren op ongeveer 30 bedrijven (5% van het totaal aantal bedrijven in deze sector) toegepast. Groepskooien bieden in vergelijking met traditionele grondhuisvestingssystemen voordelen op het gebied van de arbeidsomstandigheden en de reductie van de uitstoot van ammoniak. Vooral grote bedrijven maken gebruik van groepskooien. Circa 10% van het totaal aantal vleeskuikenouderdieren in Nederland wordt, volgens gegevens van genoemde organisaties, in groepskooien gehouden. In een groepskooi worden – afhankelijk van de grootte van de kooi – 40 tot 80 dieren

gehuisvest. De dieren hebben een beperkte bewegingsvrijheid doordat 8 tot 11 dieren per vierkante meter worden gehouden. De vloer van de kooi bestaat geheel uit kunststof roosters. Er wordt geen strooisel toegepast zodat de dieren niet kunnen scharrelen, bodempikken of stofbaden. Veelal is een zitstok aanwezig. De effecten op het welzijn van de in dit systeem gehouden dieren zijn, volgens de Raad, nog niet helder. De Raad komt daarom tot de conclusie dat groepskooien vooralsnog niet aantoonbaar voldoen aan de welzijnseisen, met name op het punt van scharrel- en stofbadgedrag.

Batterijkooien zijn slechts bij een zeer beperkt aantal bedrijven in gebruik als huisvestingssysteem voor vleeskuikenouderdieren. In dit systeem worden één of twee dieren per kooi gehuisvest. In de kooi ontbreken strooisel, legnesten en zitstokken. De vloer van de kooi bestaat uit draadroosters. Hennen en hanen worden gescheiden gehouden. Bevruchting geschiedt door middel van kunstmatige inseminatie. Bij deze vorm van huisvesting is het welzijn van de dieren volgens de Raad aanzienlijk slechter dan in het traditionele grondhuisvestingssysteem. De zeer beperkte bewegingsvrijheid, het ontbreken van strooisel, een legnest en zitstokken leidt tot afwijkend gedrag en zwakke botten (wat kan leiden tot botbreuken tijdens transport). Bij hanen doen zich bovendien extra pootproblemen voor door de huisvesting op draadroosters. De Raad komt daarom tot de conclusie dat de ontwikkeling waarbij vleeskuikenouderdieren worden gehuisvest in batterijkooien moet worden tegengegaan. Aan deze aanbeveling van de Raad is met het onderhavige besluit gevolg gegeven. Het geheel van de in dit besluit opgenomen minimumnormen betekent feitelijk dat na inwerkingtreding van dit besluit geen nieuwe batterijkooisystemen in gebruik zullen worden genomen. Naar verwachting kunnen geen nieuwe batterijkooisystemen worden ontwikkeld die volledig aan dit besluit voldoen en waarvan het gebruik tevens vanuit de bedrijfseconomische invalshoek verantwoord is.

De Raad signaleert overigens een aantal structurele welzijnsproblemen dat slechts in zeer beperkte mate wordt beïnvloed door het huisvestingssysteem. Een belangrijk welzijnsprobleem bij vleeskuikenouderdieren wordt gevormd door de beperkte voeding die leidt tot een chronisch hongergevoel bij de dieren. Bij onbeperkte voerverstrekking worden de dieren echter te zwaar waardoor gezondheids- en daardoor welzijnsproblemen ontstaan. De Raad zoekt de oorzaak van dit verschijnsel in de eenzijdige selectie op snelle groei en lage voederconversie bij de fokkerij van vleeskuikens, waardoor het biologisch evenwicht bij de dieren verstoord is geraakt. Een fundamentele oplossing van dit probleem kan slechts worden bereikt door bijstellingen van het fokdoel.

Ook de hoge uitval gedurende de legperiode door verwondingen en gezondheidsproblemen, het tweede door de Raad geconstateerde probleem, kan door de ontwikkeling van sterkere rassen worden teruggebracht. Om met name de uitval bij hanen te verlagen doet de Raad de aanbeveling het gebruik van draadroosters te verbieden. Door het gebruik van latten- of kunststofroosters in plaats van draadroosters kunnen pootproblemen in belangrijke mate worden voorkomen. Aan deze aanbeveling van de Raad is in artikel 2 van dit besluit gevolg gegeven.

Een derde structureel welzijnsprobleem wordt gevormd door de beschadigingen van de huid en het verenpak bij hennen. Deze beschadigingen worden deels veroorzaakt door verenpikkerij en deels door de hanen bij het treden van de hennen. Het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij participeert in onderzoek naar oplossingen voor dit probleem.

Tot slot constateert de Raad dat in de sector een uitgebreid entprogramma wordt toegepast maar dat er niettemin sprake is van een hoge infectiedruk. De infecties en de belasting door de vaccinaties hebben gezamenlijk een dusdanige omvang dat de gezondheid en het welzijn van

de dieren wordt aangetast. In het kader van het programma «Diergezondheid in beweging» wordt onderzoek gedaan naar oplossingen voor dit probleem.

Ter vermindering van de hier geschetste problemen is in het onderhavige besluit een verbod op draadroosters opgenomen en is, om de dieren de gelegenheid te geven tegelijk te eten, een minimum voerbaklengte voorgeschreven. De oorzaak van de beschreven problemen moet echter vooral gezocht worden in de specifieke genetische aanleg van de dieren, die is ontstaan door de toegepaste fokmethoden. Het ligt dan ook in de rede de oplossing van deze problemen vooral door fokkerijmaatregelen te bereiken. Ik ga er van uit dat het bedrijfsleven zelf op korte termijn initiatieven ontplooit om deze problemen op te lossen. Na een periode van vijf jaar kan worden bezien, op basis van de dan door het bedrijfsleven bereikte resultaten, of binnen afzienbare termijn een structurele oplossing in zicht is, dan wel of aanvullende maatregelen door de overheid moeten worden opgelegd. Ik ben bereid het bedrijfsleven bij het zoeken naar oplossingen te ondersteunen in de vorm van onderzoek en voorlichting.

§ 3. Inhoud van het besluit

Het onderhavige besluit stelt eisen met betrekking tot de huisvesting van vleeskuikenouderdieren. In artikel 2 zijn de eisen opgenomen waaraan de huisvesting moet voldoen met betrekking tot de volgende aspecten:

- de beschikbare horizontale vloeroppervlakte per dier;
- het deel van het vloeroppervlak dat met strooisel bedekt dient te zijn;
- de beschikbare lengte van de zitstok, of latten die als zodanig kunnen worden gebruikt, per dier;
- de hoogte waarop de zitstokken dienen te worden geplaatst;
- de minimale afmetingen van de voerbak per dier.

Daarnaast is een algeheel verbod op draadroosters opgenomen.

Het geheel van deze eisen houdt feitelijk een verbod op het huisvesten van vleeskuikenouderdieren in batterijkooien in. De momenteel in gebruik zijnde batterijkooien kunnen niet voldoen aan de in artikel 2 gestelde eisen. Naar verwachting zullen geen batterijkooisystemen kunnen worden ontwikkeld die voldoen aan de eisen van dit besluit en waarvan het gebruik tevens vanuit de bedrijfseconomische invalshoek aantrekkelijk is.

Artikel 3 voorziet in de overgangstermijnen voor de in artikel 2 neergelegde eisen.

Met uitzondering van de beschikbare minimumlengte van de voerbak per dier en de hoogte waarop de zitstokken dienen te worden geplaatst, heeft de Raad over ieder van de genoemde aspecten een aanbeveling gedaan. De aanbevelingen van de Raad met betrekking tot draadroosters en batterijkooien zijn in het onderhavige besluit gevolgd. De aanbevelingen met betrekking tot de minimum leef- en strooiseloppervlakte zijn als uitgangspunt genomen. In het Streefbeeld adviseert de Raad om de minimum leef- en strooiseloppervlakte in regelgeving vast te leggen. De Raad constateert echter dat een wetenschappelijk onderbouwde norm op dit moment ontbreekt. Een op de thans gangbare situatie gebaseerde norm kan, volgens de Raad, evenmin worden bepaald vanwege de verschillen tussen bedrijven en diertypen. De Raad doet daarom de aanbeveling om in het onderhavige besluit slechts te voorzien in een basis voor een ministeriële regeling waarin deze eisen kunnen worden opgenomen. De concrete eisen zouden dan later, na voltooiing van hierop gericht onderzoek, bij ministeriële regeling kunnen worden ingevuld. Afgezien van het feit dat geen nadere regels bij ministeriële regeling kunnen worden gesteld op basis van artikel 45 van de wet, ben ik van mening dat het vanuit het oogpunt van dierenwelzijn niet verantwoord is,

in afwachting van nader onderzoek, af te zien van het vaststellen van eisen. Dit te meer daar de Raad constateert dat de laatste jaren steeds meer dieren per vierkante meter worden gehouden en er de laatste jaren huisvestingsystemen in gebruik worden genomen waarin geen strooisel wordt toegepast. In de, in paragraaf 1 aangehaalde, brief aan de Kamer is reeds aangegeven dat bij algemene maatregel van bestuur eisen zullen worden gesteld aan de minimum leef- en strooiseloppervlakte. Op basis van de thans beschikbare gegevens kunnen naar mijn mening op verantwoorde wijze eisen worden vastgesteld. De in het onderhavige besluit neergelegde eis voor de leefoppervlakte is bepaald op het niveau dat enkele jaren geleden nog gebruikelijk was. In 1996 werden gemiddeld 7 dieren per vierkante meter gehouden. Deze bezettingsdichtheid leidde volgens de Raad niet tot onoverkomelijke gedragsstoornissen en is daarom als uitgangspunt genomen voor de in artikel 2, onderdeel a, van dit besluit opgenomen norm. Een bezettingsdichtheid van 7 dieren per vierkante meter komt overeen met 1425 vierkante centimeter per vleeskuikenouderdier. De in artikel 2, onderdeel e, van het besluit opgenomen eis dat een derde van het vloeroppervlak bedekt dient te zijn met strooisel is ontleend aan de huidige praktijk in het grondhuisvestingsstelsel. Deze strooiseloppervlakte is voldoende om de dieren de gelegenheid te geven normaal scharrel- en stofbadgedrag te kunnen vertonen. Met deze norm is overigens aangesloten bij de norm die het Productschap voor Pluimvee en Eieren heeft bepaald voor de scharrelhouderij. De wijze waarop vleeskuikenouderdieren worden gehouden komt op een aantal punten sterk overeen met de wijze waarop scharrelkippen worden gehouden. Overigens is ook de rechtszekerheid van de betrokken ondernemers gediend bij concrete in het onderhavige besluit opgenomen eisen.

De aanbeveling van de Raad met betrekking tot het voorschrijven van zitstokken is in artikel 2, onderdeel b, gevolgd. Uit onderzoek blijkt dat wanneer kippen de mogelijkheid wordt geboden gebruik te maken van zitstokken, zij dit ook intensief doen. Vooral in de nachtperiode, maar ook overdag, wordt gebruik gemaakt van zitstokken of als zodanig te gebruiken latten. De door de Raad aanbevolen zitstoklengte bedraagt 7 cm per dier. Bij die lengte kunnen echter niet alle dieren tegelijk, bijvoorbeeld in periodes van algemene rust, van de zitstokken gebruik maken. Een minimum zitstoklengte van 15 centimeter per in het verblijf aanwezig dier is daarom voorgeschreven. Met deze eis is aangesloten bij de norm die het Productschap voor Pluimvee en Eieren heeft bepaald voor de scharrelhouderij.

Het besluit voorziet in artikel 2, onderdeel c, in eisen voor de minimum lengte van de voerbak, hoewel de Raad daar geen aanbeveling over doet. Omdat vleeskuikenouderdieren slechts beperkt worden gevoederd, is het belangrijk dat de voerbak ruimte genoeg biedt om alle dieren tegelijk te laten eten.

In zijn aanbevelingen heeft de Raad aandacht besteed aan de overgangstermijnen die voor de verschillende maatregelen zouden dienen te gelden. De Raad is op basis van de economische levensduur van de houderijsystemen van mening dat een overgangstermijn van 10 jaar dient te worden aangehouden. In artikel 3 van het besluit zijn, onder andere voor batterijkooien en de vloeroppervlakte, enkele malen kortere overgangstermijnen bepaald. In de artikelsgewijze toelichting op artikel 3 wordt hierop nader ingegaan.

§ 4. Effecten voor het bedrijfsleven

Het onderhavige besluit is conform de aanwijzingen voor de regelgeving in het kader van het project marktwerking, deregulering en wetgevingskwaliteit (MDW) getoetst op de effecten voor het bedrijfsleven en de gevolgen voor het milieu. De in dit besluit opgenomen eisen hebben effecten voor het bedrijfsleven. Ter uitvoering van het besluit zal in een aantal bedrijven de bezettingsdichtheid moeten worden verlaagd en zullen technische aanpassingen moeten worden verricht. Het besluit heeft geen gevolgen voor het milieu.

Het onderhavige besluit heeft betrekking op de circa 600 bedrijven in Nederland die vleeskuikenouderdieren houden voor de vermeerdering van vleeskuikens. Deze bedrijven verschillen onderling sterk van elkaar, zowel in inrichting en omvang als met betrekking tot het behaalde bedrijfsresultaat. Een kleine 95% van de bedrijven kent een grondhuisvestingsstelsel. Ongeveer 5% van de bedrijven houdt de dieren in groepskooien. De overige bedrijven maken gebruik van batterijkooien of van het voliëresysteem. Volgens gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek hield in 1997 40% van de bedrijven meer dan 10 000 dieren, 25% hield 5000 tot 10 000 dieren en 25% hield minder dan 5000 dieren. De overige bedrijven bevonden zich op het moment waarop de telling werd gehouden in de fase van de houderijcyclus waarin geen dieren aanwezig zijn. Uit gegevens van het IKC-L blijkt dat het gemiddelde bedrijfssaldo per 10 000 dieren in de periode 1990 – 1996 tussen de f 125 000, – en f 150 000, – per jaar heeft gelegen. In de jaren 1995 en 1996 is echter in de sector een daling van het gemiddelde bedrijfssaldo en daarmee van het arbeidsinkomen te constateren. Deze inkomensdaling zal, samen met ontwikkelingen in de markt, naar verwachting leiden tot een afname van het aantal, met name kleine en middelgrote, bedrijven dat zich op vleeskuikenouderdieren richt.

Naar schatting voldoet ongeveer 30% van de bedrijven op dit moment aan de norm met betrekking tot de minimale vloeroppervlakte per dier. De overige bedrijven zullen op dit vlak aanpassingen moeten doen. Met name bedrijven die gebruik maken van batterij- of groepskooien, de huisvestingsstelsels met de grootste bezettingsdichtheid, zullen het aantal dieren per vierkante meter terug moeten brengen. De kosten die hieruit voor het individuele bedrijf voortvloeien, zijn afhankelijk van de huidige bezettingsdichtheid op het bedrijf. Naar verwachting zal het terugbrengen van het aantal dieren op een bedrijf met, voor de inwerkingtreding van het besluit, 10 000 hennen gemiddeld een omzetvermindering van 18 000 gulden per jaar met zich mee brengen.

Ongeveer de helft van alle bedrijven, met uitzondering van de bedrijven die gebruik maken van batterijkooien, voldoet niet aan de eisen met betrekking tot de zitstoklengte. De kosten van het aanbrengen van voldoende zitstoklengte bedragen eenmalig gemiddeld 11 000 gulden.

Ongeveer 30 procent van de bedrijven beschikt niet over voldoende voerbaklengte. Het aanleggen van een extra voerlijn kost 0,70 tot 2 gulden per dier. Gemiddeld is met het aanpassen van de voerbaklengte een eenmalige investering van 25 000 gulden gemoeid.

Bedrijven die in een grondhuisvestings-, groepskooi-, of voliëresysteem, draadroosters gebruiken dienen deze binnen 10 jaar na inwerkingtreding van dit besluit te vervangen. De overgangstermijn van 10 jaar sluit aan bij de gebruikelijke economische afschrijvingstermijn van huisvestingsstelsels. Ingevolge deze overgangstermijn worden gebruikers van dergelijke huisvestingsstelsels derhalve niet gedwongen te investeren in nieuwe huisvestingsstelsels alvorens de bestaande economisch afgeschreven zijn. Voor batterijkooien geldt, ingevolge artikel 3, zesde lid, een overgangstermijn van drie jaar. Voor zover bekend zijn de thans in

gebruik zijnde batterijkooien allen ouder dan 10 jaar en dus economisch afgeschreven.

Met name voor de bedrijven die op dit moment geen strooisel toepassen, zal kunnen gelden dat zij naar aanleiding van de aanpassingen ter uitvoering van het onderhavige besluit, op basis van artikel 8.19, tweede lid, van de Wet milieubeheer een wijziging van de milieuvergunning moeten aanvragen of een melding moeten doen. Voor de kosten van behandeling van een aanvraag voor een vergunning of een melding worden sinds 1 januari 1998 geen rechten meer in rekening gebracht. De kosten die moeten worden gemaakt om de benodigde gegevens te overleggen zijn sterk afhankelijk van de omstandigheden van het betrokken bedrijf.

De invoer van broedeieren bedraagt ongeveer 5% van de Nederlandse productie. Van de in Nederland geproduceerde broedeieren is ongeveer 40% bestemd voor de export. Ongeveer 15% hiervan gaat naar landen buiten de Europese Unie. Volgens berekeningen van het IKC-L zouden de maatregelen uit het onderhavige besluit een lichte kostprijsverhoging per broedei tot gevolg kunnen hebben. Of en in welke mate dit een teruggang van de uitvoer naar andere landen zal veroorzaken is echter mede afhankelijk van andere factoren, zoals het vermogen om grote partijen broedeieren en eendagskuikens te leveren.

Binnen de Europese Unie zijn België, Duitsland, Frankrijk en de zuidelijke lidstaten de belangrijkste afnemers. Deze lidstaten kennen geen met de in het onderhavige besluit neergelegde eisen vergelijkbare welzijnsregelgeving voor vleeskuikenouderdieren. Wel is in enkele landen voorzien in welzijnsmaatregelen voor pluimvee. Het ontbreken van regelgeving in de landen die belangrijk zijn voor de export van broedeieren is geen aanleiding om af te zien van het onderhavige besluit. Ik ben het echter met de PVE en de NOP eens dat het wenselijk is, zowel gelet op het dierenwelzijn als op de concurrentiepositie van het Nederlandse bedrijfsleven, dat in alle Europese landen vergelijkbare welzijnsvoorschriften gelden. Een aanzet voor harmonisatie is gegeven in de Landbouwrraad van 14 juni 1999 waarin de Raad van de Europese Gemeenschappen aan de Commissie heeft verzocht huisvestingsvoorschriften voor te bereiden met betrekking tot voor de reproductie bestemde kippen. Ik zal binnen de Europese Unie blijven aandringen op het vaststellen van dergelijke voorschriften.

§ 5. Uitvoering en handhaving

Handelen in strijd met de bepalingen van het onderhavige besluit is, ingevolge artikel 1, aanhef en onderdeel 4, van de Wet op de economische delicten, gekwalificeerd als een overtreding.

Met het toezicht op de naleving van het besluit en de opsporing van overtredingen zullen in de eerste plaats de ambtenaren van de Algemene Inspectiedienst (AID) van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij zijn belast. De controles in het kader van dit besluit kunnen zowel bestaan uit administratieve als uit fysieke controles. Aangezien het besluit slechts op ongeveer 600 bedrijven van toepassing is, is voor het toezicht op de naleving van het besluit en de opsporing van overtredingen slechts een beperkte inzet van de AID noodzakelijk.

Naast de ambtenaren van de AID zijn, ingevolge de Regeling aanwijzing ambtenaren Gezondheids- en welzijnswet voor dieren, de ambtenaren van de Rijksdienst voor de keuring van Vee en Vlees van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, de ambtenaren van de Inspectie Gezondheidsbescherming, Waren & Veterinaire Zaken van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de inspecteurs van de stichting

Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming bevoegd tot het houden van toezicht op de naleving van dit besluit. De inspecteurs van de stichting Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming kunnen tevens optreden als opsporingsambtenaar.

Het besluit wordt strafrechtelijk gehandhaafd. De gevolgen van het onderhavige besluit voor de werklast van de rechterlijke macht zullen echter, alleen al gezien de omvang van de sector waarop het besluit betrekking heeft, beperkt zijn.

§ 6. Commentaren op ontwerpbesluit

Een ontwerp van het onderhavige besluit is voor commentaar toegezonden aan de Raad voor dierenaangelegenheden en de organisaties die het meest bij het onderwerp betrokken zijn. Van de Raad voor dierenaangelegenheden, de Nederlandse Organisatie van Pluimveehouders (NOP), de Productschappen Vee, Vlees en eieren (PVE), de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren (NVBD) en de Stichting Wakker Dier is commentaar ontvangen. De PVE en de NVBD zijn tevens in de Raad voor dierenaangelegenheden vertegenwoordigd. Aan deze in de Raad vertegenwoordigde organisaties, alsmede aan de Raad zelf, is commentaar op het ontwerpbesluit gevraagd om hen de gelegenheid te geven zich uit te spreken over de wijze waarop de aanbevelingen van de Raad in het besluit zijn verwerkt.

Binnen de Raad voor dierenaangelegenheden bestonden verschillende meningen over het ontwerpbesluit. Op de opmerkingen van de PVE en de NVBD, die zij in hun eigen reacties hebben herhaald, zal in het vervolg van deze paragraaf worden ingegaan. De overige leden van de Raad constateerden dat het ontwerpbesluit op enkele punten afwijkt van het Streefbeeld maar zagen daarin geen reden om bezwaar te maken tegen het ontwerpbesluit.

Van de zijde van de PVE is, zowel in de Raad voor dierenaangelegenheden als in hun eigen reactie, met teleurstelling geconstateerd dat het ontwerpbesluit de in het Streefbeeld neergelegde aanbevelingen van de Raad voor dierenaangelegenheden niet volledig volgt. De reactie van de NOP komt inhoudelijk grotendeels overeen met die van de PVE. Beide organisaties brengen naar voren dat het Streefbeeld tot stand is gekomen na twee jaar van intensieve discussie tussen de in de Raad vertegenwoordigde organisaties. Nu deze discussie een voor alle partijen acceptabel compromis heeft opgeleverd, had het besluit, naar de mening van de PVE en de NOP, het Streefbeeld geheel dienen te volgen. Dienaangaande merk ik op dat ik grote waarde hecht aan het door de Raad uitgebrachte Streefbeeld en de daarin opgenomen aanbevelingen, zeker nu dit unaniem tot stand is gekomen en dus breed wordt gedragen. Ik heb het Streefbeeld dan ook nadrukkelijk als uitgangspunt voor het onderhavige besluit genomen. Waar mogelijk zijn de aanbevelingen van de Raad gevolgd. De discussie in de Raad heeft echter enkele jaren geduurd en ook na het verschijnen van het streefbeeld is nog enige tijd verstreken. In die jaren zijn de ontwikkelingen op het gebied van het houden van vleeskuikenouderdieren in een minder welzijnsvriendelijke richting doorgedaan. Met name is een duidelijke tendens waarneembaar naar steeds meer dieren per vierkante meter en naar houderijsystemen waarin geen strooisel wordt toegepast. In § 3 heb ik aangegeven waarom ik het, gezien deze ontwikkelingen, niet verantwoord acht om, conform de aanbevelingen van de Raad, te wachten met het stellen van eisen tot nader onderzoek is afgerond. Dit te meer daar op basis van de thans beschikbare gegevens naar mijn mening op verantwoorde wijze concrete normen kunnen worden bepaald.

De PVE en de NOP merken voorts op dat in het ontwerpbesluit naar hun mening niet voldoende rekening is gehouden met doelstellingen op het

gebied van milieu, arbeid, productveiligheid en economie. Deze opmerkingen lijken vooral gericht te zijn tegen de aanpassingen die gebruikers van groepskooien ingevolge dit besluit moeten doen op het gebied van bezettingsdichtheid en het gebruik van strooisel. De PVE zijn van mening dat groepskooien in hun huidige vorm grote voordelen bieden omdat ze, in vergelijking met grondhuisvesting een reductie in de ammoniakemissies mogelijk maken, de arbeidsomstandigheden beter zijn en besmetting van de dieren met bijvoorbeeld salmonella minder vaak voorkomt omdat de dieren niet in contact met de mest komen. Zoals in § 2 bij de beschrijving van de groepskooi is opgemerkt, kent de groepskooi op het gebied van arbeidsomstandigheden en de reductie van de uitstoot van ammoniak inderdaad voordelen boven het traditionele grondhuisvestingsysteem. Deze voordelen worden echter verkregen door de dieren voor hun welzijn belangrijke zaken als strooisel en voldoende bewegingsruimte te onthouden. Hoewel zeker rekening gehouden moet worden met de uitstoot van ammoniak, de arbeidsomstandigheden, gezondheidsfactoren en de rentabiliteit van het bedrijf ben ik van mening dat dit niet in ernstige mate ten koste van het welzijn van de betrokken dieren mag gaan. Op de opmerkingen die de PVE en NOP met betrekking tot de individuele artikelen hebben gemaakt, is in de artikelsgewijze toelichting ingegaan.

De NVBD kan zich in zijn algemeenheid vinden in het ontwerpbesluit en is verheugd dat een verdere verslechtering van het welzijn van vleeskuikenouderdieren wordt tegengegaan door een verbod op batterijkooihuisvesting. Op de opmerkingen van de NVBD met betrekking tot het voorschrijven van de oppervlakte van legnesten en het meetellen van de legnesten in de beschikbare vloeroppervlakte zal in de artikelsgewijze toelichting op artikel 1 worden ingegaan.

De Stichting Wakker Dier heeft met belangstelling kennis genomen van het ontwerpbesluit maar kan zich er niet mee verenigen. De Stichting heeft met name bezwaren tegen de gehanteerde overgangstermijnen, die volgens de Stichting te lang of overbodig zijn. De onderbouwing van de in het besluit gehanteerde overgangstermijnen wordt gegeven in de artikelsgewijze toelichting op artikel 3.

§ 7. EU-aspecten

Aangezien het besluit in artikel 2 voorschriften stelt waaraan moet worden voldaan bij de huisvesting van vleeskuikenouderdieren en dus, indirect, aan de productie van broedeieren, behelst artikel 2 technische voorschriften als bedoeld in artikel 1, eerste lid, van richtlijn nr. 98/34/EG van het Europese Parlement en de Raad van de Europese Unie van 22 juni 1998 betreffende een informatieprocedure op het gebied van normen en technische voorschriften en regels betreffende de diensten van de informatiemaatschappij (PbEG L 204). Een ontwerp van dit besluit is derhalve ingevolge eerdergenoemde richtlijn voorgelegd aan de Commissie van de Europese Gemeenschappen. Van de Commissie en de lidstaten zijn geen opmerkingen ontvangen.

Overigens zij gewezen op richtlijn nr. 1999/74/EG van de Raad van de Europese Unie van 19 juli 1999 tot vaststelling van minimumnormen voor de bescherming van legkippen (PbEG L 203). Bezien zal worden of en in hoeverre het onderhavige besluit nog aanpassing behoeft, onder meer op het punt van afstemming van het begrip «vloeroppervlakte» in het onderhavige besluit met het begrip «bruikbare oppervlakte» zoals dat in bovengenoemde richtlijn wordt gehanteerd. Hieraan zal in het kader van de implementatie van die richtlijn, waarin uiterlijk op 1 januari 2002 moet zijn voorzien, aandacht worden besteed.

Artikelsgewijze toelichting

Artikel 1

De PVE, de NOP en de NVBD hebben opmerkingen gemaakt over de begripsomschrijving van vloeroppervlakte. Bij de berekening van de beschikbare oppervlakte worden uitsluitend de horizontale, voor de dieren toegankelijke oppervlakten meegeteld. Aan de opmerking van de PVE en de NOP dat de beschikbare leefruimte voor de dieren niet overal horizontaal is en dat daarom uitgegaan kan worden van de horizontaal gemeten oppervlakte in plaats van de beschikbare horizontale oppervlakte, is geen gevolg gegeven omdat de dieren de beschikking dienen te hebben over voldoende horizontale oppervlakte. Eventuele etagegedeelten, zoals bij volière-systemen, worden tot de horizontale oppervlakte gerekend voor zover ze toegankelijk zijn voor de dieren.

De PVE en de NOP merken op dat waar de eierbanden zijn afgeschermd, de eierbanden tot de beschikbare vloeroppervlakte dienen te worden gerekend, evenals de aanvliegplateaus en de voederbakken. In het onderhavige besluit worden de eierbanden uitgezonderd van de beschikbare vloeroppervlakte omdat de eierbanden, ook al zijn ze afgedekt, vaak niet toegankelijk zijn voor de dieren omdat ze zich tussen de legnesten bevinden. In bedrijven waar de eierbanden voor de legnesten langslopen worden ze als aanvliegplateau gebruikt. Aanvliegplateaus worden niet tot de beschikbare vloeroppervlakte gerekend omdat ze uitsluitend bedoeld zijn om van en naar de legnesten te gaan. De voederbakken worden niet tot de beschikbare vloeroppervlakte gerekend omdat ze niet vrij toegankelijk zijn voor de dieren. Tijdens het voederen kunnen slechts de kop en een gedeelte van het lijf zich in of boven de voederbak bevinden.

De legnesten worden in het onderhavige besluit, anders dan de NVBD wil, tot de beschikbare vloeroppervlakte gerekend omdat ze zeer intensief gebruikt worden en de hennen er bij het leggen van de eieren enige tijd verblijven. Overigens zijn, anders dan de NVBD voorstelt, geen minimale afmetingen voor het legnest voorgeschreven. De legnesten zijn voor het winnen van broedeieren van een dusdanig belang dat toereikende afmetingen van de legnesten gewaarborgd zijn. In de na inwerkingtreding van dit besluit toegestane huisvestingssystemen worden de eieren met behulp van legnesten verzameld. De onderdelen d en e van artikel 2 in combinatie met de begripsomschrijving van vloeroppervlakte sluiten uit dat er in de toekomst huisvestingssystemen worden ontwikkeld, bijvoorbeeld met schuine vloeren, waarin geen legnesten behoeven te worden gebruikt.

Artikel 2, onderdeel a

Per vleeskuikenouderdier dient minimaal 1425 cm² vloeroppervlakte beschikbaar te zijn. De norm van 1425 cm² komt overeen met 7 dieren per vierkante meter. In 1996 kende ongeveer de helft van de bedrijven een bezettingsdichtheid van 7 dieren per vierkante meter. De PVE en de NOP zijn van mening dat er op dit moment geen onderzoeksresultaten beschikbaar zijn op grond waarvan een op welzijnsgronden gebaseerde norm kan worden vastgesteld. Zij menen dat het niet vast staat dat de eis voor het minimale vloeroppervlak een welzijnsverbetering inhoudt terwijl deze eis, gelet op de thans gebruikelijke bezettingsdichtheden, tot een stijging van de kosten van de broedeiproduktie zal leiden. In paragraaf 3 is uiteengezet dat, vanwege de tendens om de bezettingsdichtheden steeds verder te verhogen, in het onderhavige besluit een norm voor het vloeroppervlak per dier is opgenomen zowel ter bescherming van het dierenwelzijn als met het oog op de rechtszekerheid van de ondernemers. Voor de hoogte van de eis is uitgegaan van het niveau dat enkele jaren

geleden nog gebruikelijk was. De Raad voor dierenaangelegenheden geeft in het Streefbeeld aan dat er zich bij die bezettingsdichtheid geen welzijnsproblemen voordeden.

Onderdeel b

Uit onderzoek blijkt dat het kunnen rusten op een verhoogde zitmogelijkheid een belangrijk welzijnsaspect is voor kippen. Indien in een bedrijf een verhoogd aangebrachte roostervloer aanwezig is, wordt de gehele roostervloer door de dieren gebruikt als verhoogde zitmogelijkheid. De latten van de roostervloer worden daarom ingevolge onderdeel b meegeteld bij de berekening van de totale op het bedrijf aanwezige zitstoklengte.

De PVE en de NOP hebben zich in hun commentaren uitgesproken tegen de voorgeschreven lengte van de zitstokken of latten van 15 centimeter per vleeskuikenouderdier. In paragraaf 3 is uiteen gezet dat voor deze zitstoklengte is gekozen, in plaats van de in het Streefbeeld aanbevolen 7 centimeter per dier, om alle dieren tegelijk de gelegenheid te geven gebruik te maken van de zitstokken of latten.

De PVE en de NOP verwerpen in hun commentaren de voorgeschreven 30 centimeter hoogte waarop de zitstokken of latten minimaal moeten worden aangebracht. De dieren zouden op die hoogte aangebrachte zitstokken minder kunnen gebruiken en onder de latten doorlopende dieren zouden kunnen worden bevuild met vallende mest. Met de voorgeschreven minimumhoogte is echter uitgegaan van de praktijk.

In reactie op een daartoe strekkende opmerking van de PVE en de NOP is in artikel 2, onderdeel b, aangegeven dat zitstokken en latten uit hout of kunststof kunnen zijn vervaardigd.

Onderdeel d

Overeenkomstig het Streefbeeld van de Raad voor dierenaangelegenheden bevat onderdeel d, een verbod op vloeren van draadroosters. Onder draadroosters worden de roostervloeren verstaan die niet bestaan uit houten of kunststof latten maar uit roosters van metaaldraad. Draadroosters kunnen vooral bij hanen ernstige pootverwondingen veroorzaken.

Onderdeel e

De in dit artikelonderdeel opgenomen eis is ontleend aan de bestaande praktijk in grondhuisvestings- en volièresystemen om ongeveer een derde van de vloer met strooisel te bedekken. De PVE en de NOP constateren dat deze norm niet is ontleend aan het Streefbeeld van de Raad voor dierenaangelegenheden. Zoals in paragraaf 3 is besproken, bevat het Streefbeeld de aanbeveling een norm vast te stellen voor de minimale strooiseloppervlakte nadat daarop gericht onderzoek is afgerond. In paragraaf 3 is tevens aangegeven dat ter voorkoming van een verdere ontwikkeling in de richting van huisvestingssystemen waarin geen of zeer weinig strooisel wordt gebruikt, een aan de bestaande praktijk ontleende norm is opgenomen. Het voorstel van de PVE en de NOP om deze eis te vervangen door een veel kleinere minimum strooiseloppervlakte van 200 cm² per dier is, gelet op het bovenstaande, niet overgenomen.

Naar aanleiding van de reacties van de PVE en de NOP op het voor commentaar verzonden ontwerp, bepaalt onderdeel e niet meer dat de met strooisel bedekte oppervlakte aansluitend bedekt moet zijn. Het is toegestaan om in stallen waar in het midden een verhoogde roostervloer is aangebracht aan beide zijden daarvan een deel van de vloer met strooisel te bedekken. Op de plaatsen waar strooisel ligt moet dit echter

aansluitend zijn. In onderdeel e is dit met het woord «geheel» tot uitdrukking gebracht.

Artikel 3

Voor ieder van de in artikel 2 opgenomen voorschriften is een overgangstermijn bepaald. De lengte hiervan is afhankelijk van de aard van het voorschrift, het belang van de huisvestingsfactor voor het welzijn van de dieren, de mate waarin het betreffende voorschrift ingrijpt in de bedrijfsvoering van de bestaande bedrijven en de duur van de economische afschrijving van de bestaande huisvestingssystemen.

De overgangstermijnen zijn van toepassing voor zover de gebruiker kan aantonen dat het huisvestingssysteem voor een bepaalde datum in gebruik is genomen en na die datum niet is ver- of herbouwd. De gebruiker kan daartoe alle relevante administratieve bescheiden overleggen waaruit blijkt op welke datum het huisvestingssysteem, dan wel een verbouwing daarvan, gereed is gekomen. Een huisvestingssysteem wordt beschouwd als in gebruik genomen indien het aantal dieren dat er in is gehuisvest overeenkomt met het aantal dieren dat er bij een normale bedrijfsvoering in zou zijn ondergebracht. De datum van ingebruikneming kan middels administratieve bescheiden worden aangetoond. Bij het bepalen van wat onder een normale bedrijfsvoering moet worden verstaan zijn de bijzondere kenmerken van de wijze waarop vleeskuikenouderdieren worden gehouden van belang. Als voorbeeld kan worden genoemd dat een groep vleeskuikenouderdieren tegelijk wordt opgezet, waarna er geen grote mutaties in het aantal dieren meer optreden totdat de dieren aan het einde van de cyclus tegelijk uit de stal worden gehaald.

Eerste lid

Hoewel de in artikel 2, onderdeel a, voorgeschreven minimale vloeroppervlakte per dier tot voor enkele jaren nog gebruikelijk was, zal een aanzienlijk deel van de bedrijven ten gevolge van het onderhavige besluit de bezettingsdichtheid moeten verlagen. Voor bestaande bedrijven is daarom een overgangstermijn van drie jaar bepaald. De PVE en de NOP hebben in hun commentaren aangegeven deze overgangstermijn te kort te vinden, de Stichting Wakker Dier vindt de overgangstermijn te lang. Gekozen is voor een overgangstermijn van drie jaar omdat die periode voldoende gelegenheid biedt het aantal dieren per vierkante meter omlaag te brengen en de bedrijfseconomische gevolgen daarvan – met name inkomensachteruitgang – te ondervangen, bijvoorbeeld door aanpassing van de bedrijfsvoering of uitbreiding van de beschikbare vloeroppervlakte.

Tweede lid

De aanpassingen die bestaande bedrijven aan de huisvestingssystemen moeten verrichten om aan de eisen inzake zitstokken en voerbaklengte te voldoen zijn eenvoudig en in het algemeen zonder verbouwing van het huisvestingssysteem aan te brengen. Aangezien het hier bovendien om relatief goedkope aanpassingen gaat, geldt voor deze voorschriften een overgangstermijn van een jaar. Voor bedrijven die op het tijdstip van inwerkingtreding van dit besluit batterijkooien in gebruik hebben, geldt ingevolge artikel 3, zesde lid, een afwijkende overgangstermijn.

Derde lid

Ingevolge artikel 2, onderdeel e, zijn draadroostervloeren niet toegestaan. Voor bestaande bedrijven waar in het verhoogde gedeelte van de

vloer draadroosters zijn toegepast, geldt een overgangstermijn van 10 jaar. Omdat aanpassing van dergelijke huisvestingssystemen niet mogelijk is zonder ingrijpende en dure verbouwingen is met de overgangstermijn aangesloten bij de economische afschrijvingstermijn van huisvestingssystemen. Een dergelijke lange overgangstermijn is vanuit het oogpunt van dierenwelzijn verantwoord omdat in deze huisvestingssystemen slechts een relatief klein deel van de vloeroppervlakte uit draadroosters bestaat.

Draadroosters worden tevens toegepast in batterijkooien waarvoor, ingevolge artikel 3, zesde lid, een aparte overgangstermijn geldt.

Vierde lid en vijfde lid

Artikel 2, onderdeel e, heeft betrekking op de minimale strooiseloppervlakte. In groeps- en batterijkooien wordt geen strooisel toegepast. Bij grondhuisvestingssystemen en in het volièresysteem wordt wel strooisel toegepast, zij het dat niet altijd kan worden voldaan aan de voorgeschreven minimum oppervlakte. Om aan deze norm te kunnen voldoen zullen de bedrijven waarin geen, of niet voldoende, strooisel wordt toegepast in het algemeen een ingrijpende verbouwing van het huisvestingssysteem moeten uitvoeren. De overgangstermijn is daarom in artikel 3, vierde lid, bepaald op 10 jaar na inwerkingtreding van dit besluit. Voor batterijkooien geldt echter, ingevolge het zesde lid, een afwijkende overgangstermijn.

Voor huisvestingssystemen die na 10 juli 1997 in gebruik zijn genomen en waarin geen strooisel wordt toegepast, eindigt de overgangstermijn, ingevolge het vijfde lid van artikel 3, op 10 juli 2007. Deze datum ligt tien jaar na de in paragraaf 1 aangehaalde brief van 9 juli 1997 van de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij aan de Tweede Kamer. In deze brief is aangekondigd dat indien, vooruitlopend op het totstandkomen van welzijnsvoorschriften, huisvestingssystemen in gebruik worden genomen die een evidente verslechtering van het dierenwelzijn met zich meebrengen, hierin een grond kan liggen om kortere dan de gebruikelijke overgangstermijnen te hanteren. Daarbij is het weglaten van strooisel in de pluimveehouderij als een evidente welzijnsverslechtering gekenmerkt. Met genoemde brief is derhalve aan houders van vleeskuikenouderdieren duidelijk gemaakt dat huisvestingssystemen waarin geen strooisel wordt toegepast op termijn niet zouden voldoen aan de te stellen huisvestingsvoorschriften en dat, waar deze huisvestingssystemen toch in gebruik zouden worden genomen, kortere overgangstermijnen dan gebruikelijk zouden gelden.

Het vijfde lid van artikel 3 is op de bedrijven van toepassing die na 10 juli 1997 groepskooien in gebruik hebben genomen. Voor zover bekend zijn na die datum geen batterijkooien meer in gebruik genomen. De PVE en de NOP merken in hun commentaren op dat de overgangstermijn het kortst is voor bedrijven die het meest recente en dus het meest geperfectioneerde huisvestingssysteem hebben (bijvoorbeeld op het gebied van klimaatbeheersing). Genoemde organisaties lijken met deze opmerking vooral te doelen op groepskooien. Zoals in de paragrafen 2 en 3 is uiteengezet, bieden groepskooien op een aantal terreinen voordelen boven het traditionele grondhuisvestingssysteem. Deze voordelen gaan, waar het de huidige groepskooien betreft, naar mijn mening echter ten koste van het welzijn van de betrokken dieren.

Zesde lid

Voor de nog bij een zeer klein aantal bedrijven in gebruik zijnde batterijkooien geldt een afwijkende overgangstermijn. In batterijkooien

worden de dieren gehouden op draadroosters en hebben ze weinig bewegingsruimte. In de kooien ontbreken strooisel, zitstokken en legnesten. Bij dit type huisvestingsstelsel doen zich daardoor meer en ernstiger welzijnsproblemen voor dan bij de andere systemen. In paragraaf 2 bij de beschrijving van het batterijkooisysteem kwam dit reeds aan de orde. Het nog een tiental jaren voortbestaan van batterijkooien in hun huidige vorm, zoals in het voor commentaar verzonden ontwerp nog was voorzien, is naar mijn mening daarom onwenselijk. Aanpassing van de kooien om de belangrijkste punten te verbeteren, is naar verwachting om technische en financiële redenen moeilijk te realiseren. Aanpassing van de kooi leidt al snel tot vervanging van de kooi en daarmee het huisvestingsstelsel. Het gebruik van batterijkooien dient daarom op korte termijn te worden beëindigd. Artikel 3, zesde lid, bepaalt dat batterijkooien drie jaar na inwerkingtreding van dit besluit aan de eisen van artikel 2 moeten voldoen. Het geheel van deze eisen houdt, in combinatie met de minimale leefoppervlakte van 1425 cm², in dat de bestaande batterijkooien na dat tijdstip waarschijnlijk niet in gebruik kunnen blijven. De thans in gebruik zijnde batterijkooien zijn voor zover bekend bij inwerkingtreding van dit besluit allen ouder dan 10 jaar en derhalve economisch afgeschreven. De gebruikers van batterijkooien worden door deze overgangstermijn derhalve niet gedwongen te investeren in nieuwe huisvestingsstelsels alvorens de bestaande economisch afgeschreven zijn.

DE PVE en de NOP hebben aangegeven een overgangstermijn van drie jaar onaanvaardbaar kort te vinden. De Raad voor dierenaangelegenheden heeft in het Streefbeeld de aanbeveling gedaan om batterijkooien, vanwege de daaraan verbonden welzijnsproblemen, tegen te gaan. De Raad heeft zich daarbij uitgesproken voor een overgangstermijn van 10 jaar voor de bestaande batterijkooien. Om de hierboven geschetste redenen is in het besluit een overgangstermijn van drie jaar opgenomen.

De Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij,
L. J. Brinkhorst